

Mateusz Pękala

Uniwersytet Ignatianum w Krakowie

ORCID: 0000-0002-1389-2664

mateusz.pekala@ignatianum.edu.pl

Spółeczna wartość mediacji w świetle wybranych dokumentów Rady Europy

Social Relevance of Mediation in Light of Selected Council of Europe Documents

ABSTRAKT

Dostrzeżony w polskim prawoznawstwie „paradoks mediacji” to zjawisko polegające na znacznej rozbieżności między sporym potencjalnym zakresem zastosowania metod ADR a ich niewielkim realnym znaczeniem dla praktyki rozwiązywania sporów. Tego typu sytuacja jest związana z implementacyjnym modelem rozwoju mediacji w polskim systemie prawnym. W poszukiwaniu odpowiedzi na najlepsze sposoby przełamania impasu w niniejszym artykule przedstawiono analizę wybranych rekomendacji, rezolucji i wytycznych Rady Europy dotyczących aksjologicznych i praktycznych korzyści przemawiających za wspieraniem rozwoju mediacji w krajowych systemach prawnych. Metody ADR są przede wszystkim szansą na rozwiązanie wielu problemów w funkcjonowaniu instytucji administracyjnych i sądowniczych (przeciążenie dużą liczbą postępowań, negatywny wizerunek społeczny, brak zaufania, ograniczenia trybu adjudykacyjnego). Z kolei dla stron sporów mediacja jest szansą na skrócenie czasu i obniżenie materialnych oraz niematerialnych kosztów dochodzenia roszczeń i ochrony swoich praw. Przedstawiona analiza może służyć przede wszystkim jako podstawa do budowania skutecznych strategii argumentacyjnych skierowanych do poszczególnych środowisk w celu zachęcania ich do korzystania z metod polubownych.

Słowa kluczowe: mediacja; ruch na rzecz metod ADR; Rada Europy; wymiar sprawiedliwości; świadomość prawna; promocja mediacji

WPROWADZENIE

Niniejszy artykuł jest poświęcony socjologiczno-prawnej refleksji nad perspektywami rozwoju mediacji w polskim systemie prawnym, ze szczególnym uwzględnieniem sposobów upowszechniania tej metody w poszczególnych środowiskach społecznych. Temat ten jest obecny w rodzimym prawoznawstwie co najmniej od lat 90. XX wieku¹, a jedną z najistotniejszych prac w tym zakresie jest wydana w 1993 roku monografia Andrzeja Korybskiego, której punktem wyjścia było założenie, że deskrypcja i wyjaśnienie fenomenu rozwoju alternatywnych metod rozwiązywania sporów (dalej: metody ADR) mogą być „użyteczne zarówno poznawczo, jak też praktycznie (z punktu widzenia istniejących i antycypowanych kierunków przeobrażeń polskiego sądownictwa, a także edukacji prawniczej)”². Z kolei aktualną sytuację w tym kontekście trafnie określa się mianem „paradoksu mediacji”, polegającego na łatwo dostrzegalnej znacznej rozbieżności między sporym potencjalnym zakresem zastosowania metod ADR a ich niewielkim realnym znaczeniem dla praktyki rozwiązywania sporów³. Co prawda, co pewien czas daje się usłyszeć optymistyczne głosy, że już niedługo w Polsce będziemy świadkami swoistego „boomu” mediacyjnego, czyli nagłego, skokowego wzrostu zainteresowania polubownym rozwiązywaniem sporów⁴, jednak ten wyczekiwany od wielu lat przełom wciąż nie następuje. W dalszym ciągu bowiem postrzegamy mediację jako narzędzie mające wiele zalet: przyczyniające się do zwiększenia szeroko rozumianej skuteczności prawa, mogące przysłużyć się poprawie społecznego wizerunku wymiaru sprawiedliwości i administracji publicznej oraz dające nadzieję na poprawę relacji społecznych⁵, ale z różnych powodów od wielu lat nie umiemy tego narzędzia wdrożyć, nie umiemy zrealizować drzemającego w nim potencjału. Innymi słowy – od dekad nie potrafimy

¹ A. Korybski, *Słowo wstępne*, [w:] A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa 2014, s. 13.

² A. Korybski, *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA. Studium teoretycznoprawne*, Lublin 1993, s. 7–8.

³ A. Jakubiak-Mirończuk, *Uwarunkowania prawne i funkcjonalne paradoksu mediacji sądowej*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2023, t. 16, nr 2, s. 55–73.

⁴ Na przykład pierwsze zdanie wydanej w 2015 roku książki pt. *Mediacja Rodzinna. Praktyczny poradnik* brzmiało: „Mediacja rodzinna w Polsce ma świetlaną przyszłość” – J. Kaźmierczak, M. Kaźmierczak, *Mediacja rodzinna w Polsce. Praktyczny poradnik*, Warszawa 2015, s. 11.

⁵ W tym kontekście A. Jakubiak-Mirończuk stwierdza: „Potencjał mediacji jako trybu rozwiązywania konfliktów jest szeroko opisany w literaturze oraz często dostrzegany przez praktyków. Mediacja jest rekomendowana jako tryb szybszy i tańszy niż postępowanie sądowe. Do jego zalet zaliczany jest również prospektywny charakter porozumienia oraz możliwość uzgodnień adekwatnych do wszystkich istotnych aspektów sporu, w tym możliwość zachowania relacji. Ponadto mediacja wpisuje się w koncepcje społeczeństwa obywatelskiego oraz deliberytywną wizję instytucji społecznych, w których jednostki, korzystając ze wsparcia bezstronnej trzeciej osoby, dochodzą do porozumienia w sposób uwzględniający zarówno ich indywidualne preferencje, jak i zasady społeczne” – A. Jakubiak-Mirończuk, *Uwarunkowania prawne...*, s. 56.

znaleźć dla mediacji odpowiednio istotnego miejsca w polskim systemie prawnym i nie potrafimy nadać jej odpowiedniego znaczenia społecznego.

W literaturze naukowej wskazuje się na wiele różnorodnych przyczyn „paradoksu mediacji”⁶. Jedne z nich dotyczą szeroko rozumianego systemu prawnego, kolejne są związane ze środowiskiem mediacyjnym, a jeszcze inne wynikają z uwarunkowań społeczno-kulturowych⁷. Genezy niewielkiej popularności mediacji w Polsce upatruje się przede wszystkim w takich czynnikach jak: brak dostatecznej wiedzy społeczeństwa na temat metod polubownych, konfrontacyjne (a nie konsensualne) nastawienie stron oraz sceptyczny stosunek do tej instytucji sędziów, radców prawnych i adwokatów⁸. W pracach teoretycznych znajdziemy także wiele różnych recept na zdynamizowanie zainteresowania metodami ADR, a wśród nich na pierwsze miejsce wysuwa się konieczność zbudowania takich strategii komunikacyjnych, które pozwolą skutecznie dotrzeć do poszczególnych środowisk społecznych z „dobrą nowiną” o mediacji, czyli pomogą, za pomocą odpowiednich pod względem formy i treści argumentów, zachęcić ich przedstawicieli do korzystania z tej metody. Zapewne najskuteczniejsze będzie stosowanie tu bodźców pozytywnych, a więc wykorzystanie języka korzyści, jakie można osiągnąć dzięki rezygnacji z konfrontacji i wejściu na drogę dialogu. Teżą niniejszych rozważań jest stwierdzenie, że dobrą bazą dla planowania tego typu strategii swoistego „marketingu społecznego mediacji” może być dorobek Rady Europy (dalej: RE), czyli instytucji od wielu lat zaangażowanej w promowanie idei polubownego rozwiązywania sporów i zbierającej w tym zakresie doświadczenia i dobre praktyki z różnych krajów. Niniejszy artykuł ma na celu odpowiedzieć na pytania: do jakich instytucji i grup społecznych, w świetle wybranych dokumentów RE, powinna być kierowana promocja mediacji? Jakie kierunki, argumenty i formy tej promocji będą

⁶ Wśród analizowanych w literaturze naukowej przyczyn omawianego paradoksu A. Jakubiak-Miłośnik wymienia: „preferencje kulturowe do odwoływania się do arbitralnych rozstrzygnięć instytucji państwowych, pomimo jednoczesnej negatywnej oceny pracy tych instytucji; niedostateczna liczba mediatorów; zastrzeżenia lub brak pewności co do kompetencji mediatorów oraz jakości usług mediacyjnych; nieodpowiadające nakładowi pracy wynagrodzenie mediatorów; negatywna ocena mediacji przez sędziów jako naruszająca ich kompetencje i powagę instytucji rozwiązywania sporów; wątpliwości sędziów co do skuteczności mediacji” – A. Jakubiak-Miłośnik, *Uwarunkowania prawne...*, s. 57.

⁷ Szczegółowe omówienie tej typologii zawarto w: M. Pękala, *Założenia badań empirycznych zrealizowanych w ramach projektu pt. „Mediacja i inne alternatywne metody rozwiązywania sporów w polskim systemie prawnym – teoria i praktyka”*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Płeszka, J. Czapska, M. Araszkiwicz, M. Pękala, Warszawa 2017, s. 395–400.

⁸ A. Zienkiewicz, *Główne obawy stron co do rozwiązywania sporów poprzez mediację*, [w:] *Mediacje w prawie*, red. J. Czapska, M. Szelaż-Dylewski, Kraków 2014, s. 30. Zob. także: M. Hacia-Groticka, P. Czarniecki, *Opinie ekspertów na temat barier instytucjonalnych oraz promocji mediacji w środowiskach prawniczych*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Płeszka, J. Czapska, M. Araszkiwicz, M. Pękala, Warszawa 2017, s. 449–477; M. Pękala, *Czynniki kształtujące społeczne postawy wobec mediacji – analiza opinii ekspertów*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Płeszka, J. Czapska, M. Araszkiwicz, M. Pękala, Warszawa 2017, s. 526–540.

najsukuteczniejsze? Rozważania są oparte na perspektywie socjologiczno-prawnej, mają charakter przeglądowy i syntetyzujący, a główną metodą wykorzystaną w nich jest analiza materiałów źródłowych.

RADA EUROPY I JEJ ZAANGAŻOWANIE W PROMOWANIE METOD ADR

Rada Europy to powstała w 1949 roku organizacja międzynarodowa, do której należy aktualnie 46 państw. Jednym z jej głównych pól działania jest tworzenie standardów prawnomiędzynarodowych służących ujednoczeniu regulacji prawnych krajów członkowskich. Wśród instrumentów prawnych wykorzystywanych przez RE podstawowe znaczenie mają otwarte do ratyfikacji konwencje (*conventions*)⁹. Drugi rodzaj dokumentów stanowią rekomendacje (*recommendations*), rezolucje (*resolutions*) i wytyczne (*guidelines*), które należą do kategorii tzw. miękkiego prawa (*soft law*)¹⁰. Istotne miejsce w dorobku omawianej instytucji zajmują dokumenty dotyczące sądownictwa i różnego rodzaju mechanizmów rozwiązywania sporów: „Od wielu lat Rada Europy zajmowała stanowisko, że łatwy i szybki dostęp do wymiaru sprawiedliwości jest jednym z podstawowych praw człowieka [...], a także istotną cechą współczesnych demokracji”¹¹. Szukając najlepszych sposobów realizacji tego celu, RE wielokrotnie apelowała do krajów członkowskich, „ażeby podjęto kroki zmierzające do zachęcania stron do udziału w postępowaniach pojednawczych oraz wprowadzono sposoby rozwiązywania konfliktów innych niż rozprawa przed sądem. Ponadto Komitet Ministrów zalecał wprowadzenie «przyjaznych metod rozwiązywania sporów» w systemie wymiaru sprawiedliwości, jak również poza nim”¹². W tym świetle można stwierdzić, że „alternatywne metody rozwiązywania sporów są uznawane przez Radę Europy za ważny element starań o podniesienie efektywności i «jakości» wymiaru sprawiedliwości. Ich upowszechnienie ma również zapewnić korzystny wpływ na przeobrażenia stosunków społecznych”¹³.

Rada na przestrzeni wielu lat wydała szereg aktów prawnych bezpośrednio lub pośrednio dotyczących metod ADR. Mają one różne zakres i charakter, a ich całościowe omówienie dalece wykraczałoby poza ramy niniejszego artykułu. Zostaną scharakteryzowane jedynie te rekomendacje, rezolucje i wytyczne wydane

⁹ Council of Europe, Complete list of the Council of Europe's treaties, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list> [dostęp: 13.08.2025].

¹⁰ Council of Europe, Recommendations, resolutions and guidelines, <https://www.coe.int/en/web/cdcj/recommendations-resolutions-guidelines> [dostęp: 13.08.2025].

¹¹ E. Gmurzyńska, *Mediacja w sprawach cywilnych w amerykańskim systemie prawnym – zastosowanie w Europie i w Polsce*, Warszawa 2007, s. 255.

¹² *Ibidem*, s. 256.

¹³ R. Morek, *ADR – w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2004, s. 133.

przez RE po 1998 roku, które w największym stopniu dotyczą społecznej promocji metod ADR. Zachowany zostanie porządek chronologiczny. Analizie zostaną poddane zarówno preambuły, jak i części zasadnicze dokumentów, jednak rozważania z konieczności zostaną ograniczone do zakresu niezbędnego do odpowiedzi na pytania badawcze przedstawione we wprowadzeniu¹⁴.

PROMOCJA METOD ADR W ŚWIETLE REKOMENDACJI RADY EUROPEJ

Pierwszym wartym wspomnienia dokumentem jest rekomendacja dotycząca mediacji rodzinnej wydana przez RE w 1998 roku¹⁵. Zawiera ona zwięzłą charakterystykę konfliktów rodzinnych, w których występują trwałe relacje, oparte na wzajemnych zależnościach, w związku z czym proces dochodzenia do rozwiązywania powinien ułatwiać dobre stosunki między stronami w przyszłości. Wskazano ponadto, że konflikty rodzinne wiążą się z silnymi emocjami, co może skutkować wysoką ich eskalacją, utrudniającą rozpoznanie rzeczywistych przyczyn nieporozumień. Dotyczy to w szczególności spraw rozwodowych, które oddziałują również na innych członków rodziny, przede wszystkim mają negatywną konsekwencją dla dzieci. Mediacja w tym kontekście może mieć wiele pozytywnych skutków, a wspieranie jej rozwoju jest wskazane, tym bardziej że w wielu państwach jest ona rozwiązaniem stosunkowo nowym¹⁶. W towarzyszącym omawianej rekomendacji memorandum wyjaśniającym zaznaczono, że w świetle badań naukowych „mediacja rodzinna to rozwiązanie lepiej dostosowane do kwestii drażliwych i problemów emocjonalnych występujących w sprawach rodzinnych niż formalne procedury sądowe. [...] Wiadomo, że wielu rodziców ma trudności z zaakceptowaniem ustaleń narzuconych przez sąd lub inny właściwy organ, co prowadzi do dalszych konfliktów i bolesnych sytuacji dla dzieci. Decyzje podjęte przez rodziców na drodze wspólnych uzgodnień mają większe szanse sprostać próbie czasu”¹⁷. Strony często żywią ogólne przekonanie, że droga

¹⁴ Poza zakresem niniejszych rozważań pozostają w szczególności kwestie przyjętych w poszczególnych dokumentach definicji poszczególnych pojęć związanych z ideą polubownego rozwiązywania sporów, zasad wdrażania i stosowania poszczególnych metod ADR, postulowanych zmian regulacji prawnych i zalecanych reform instytucjonalnych.

¹⁵ Rekomendacja Nr R (98) I Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich na temat mediacji rodzinnej oraz Memorandum Wyjaśniające z 21 stycznia 1998 r., <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/miedzynarodowe-i-polskie-standardy-dotyczace-mediacji> [dostęp 13.08.2025].

¹⁶ Założenia i postulaty zawarte w omawianej rekomendacji streszczono w: E. Gmurzyńska, *op.cit.*, s. 257–260 oraz w: A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa 2014, s. 111–112.

¹⁷ Memorandum Wyjaśniające z 21 stycznia 1998 r. do Rekomendacji Nr R (98) I Komitetu Ministrów Rady Europy, s. 6, <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/miedzynarodowe-i-polskie-standardy-dotyczace-mediacji> [dostęp: 13.08.2025].

polubowna jest lepsza od procesu sądowego, jednak niewiele osób ma dostateczną wiedzę o usługach mediacyjnych czy mediatorach¹⁸. Memorandum wskazuje również na zalecane metody promowania metod ADR, wymieniając m.in. programy informacyjne, materiały pisemne oraz audycje w środkach masowego przekazu. Podkreśla ponadto: „Szczególnie ważne jest, aby adwokaci, sędziowie i pracownicy innych właściwych organów wykazali zrozumienie procesu mediacji i potrafili przekazać ścisłe informacje stronom, które chcą z mediacji skorzystać”¹⁹. Ze względu na swój charakter omawiana rekomendacja jest określana jako moment przełomowy w podejściu RE do metod ADR. Rada uczyniła w ten sposób istotny krok w rozwoju mediacji, uznając wprost, że sądowe i pozasądowe polubowne metody rozwiązywania sporów są warte rozwijania ze względu na to, że „w pełniejszy sposób realizują prawa indywidualne obywateli w zachodnich demokracjach”²⁰.

W 1999 roku RE wydała podobny dokument dotyczący mediacji w sprawach karnych²¹. Podstawowym jego założeniem była konieczność promowania metod ADR jako tych, które dają możliwość osiągnięcia dobrowolnego porozumienia między ofiarą i sprawcą (np. przez przeprosiny czy odszkodowanie) jako rozwiązania komplementarnego do sankcji prawnokarnej, dającego sprawcom szansę na pogłębienie procesu ich reintegracji i rehabilitacji²². Omawiany dokument podkreśla także zalety angażowania organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych w procesy zapobiegania przestępczości i resocjalizacji sprawców.

Dokumentem o charakterze symbolicznym była wydana przez RE w 2000 roku rezolucja w sprawie wymierzania sprawiedliwości w XXI wieku²³. Głównymi wątkami dokumentu były: konieczność usprawnienia postępowań sądowych, modernizacji sądownictwa oraz podnoszenia skuteczności i rzetelności działania wymiaru sprawiedliwości²⁴. Rada podkreśliła, że nowoczesny wymiar sprawiedliwości powinien być przede wszystkim łatwo dostępny dla obywateli (*to bring justice closer to citizens*), którym należy zapewniać możliwość korzystania z szeroko rozumianej pomocy prawnej w dochodzeniu swoich praw, w tym przy użyciu nowoczesnych technologii. Jeden z postulatów zawartych w rezolucji wprost dotyczy metod polubownych i stanowi zachętę dla państw członkowskich do inicjowania

¹⁸ *Ibidem*, s. 15.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ E. Gmurzyńska, *op.cit.*, s. 257.

²¹ Rekomendacja Nr R (99) 19 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich o mediacji w sprawach karnych z 15 września 1999 r., <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/miedzynarodowe-i-polskie-standardy-dotyczace-mediacji> [dostęp 13.08.2025].

²² Założenia i postulaty zawarte w omawianej rekomendacji streszczono w: E. Gmurzyńska, *op.cit.*, s. 260–262.

²³ Rezolucja Nr 1 „Wymierzanie sprawiedliwości w XXI. wieku” Konferencji Ministrów Sprawiedliwości Rady Europy, Londyn, 8–9 czerwca 2000 r., <https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/mju23-2000-london> [dostęp: 13.08.2025].

²⁴ A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *op.cit.*, s. 109–110.

programów mających na celu promowanie alternatywnych, pozasądowych trybów rozwiązywania sporów (*extra-judicial dispute resolution procedures*).

W kolejnym roku RE wydała dokument dotyczący polubownego rozwiązywania sporów między organami administracji a obywatelami²⁵. Podobnie jak w przypadku sądownictwa, również tu zasygnalizowano potrzebę zbliżenia instytucji władzy publicznej do obywateli (*bring administrative authorities closer to the public*), co ma nastąpić przez częstsze stosowanie takich metod jak wewnętrzne konsultacje, koncyliacje, mediacje, negocjacje czy arbitraż, a dla samych organów jest szansą na uproszczenie, uelastycznienie, przyspieszenie, zmniejszenie kosztów postępowań administracyjnych²⁶. Stosowanie metod ADR w rozwiązywaniu sporów administracyjnych jest często rozwiązaniem prostszym i tańszym, pozwalającym wziąć pod uwagę nie tylko „suchą” treść przepisów prawa, ale i społeczne poczucie sprawiedliwości. Chodzi tu zarówno o łagodzenie już zaistniałych, jak i o zapobieganie powstawaniu nowych napięć społecznych.

Rok 2002 przyniósł nową rekomendację RE dotyczącą mediacji w sprawach cywilnych²⁷, której celem było promowanie szerszego wykorzystania tej metody, przy poszanowaniu specyfiki różnych systemów prawnych i przy uznaniu, że sądowe i pozasądowe metody ADR mogą pomóc w zmniejszeniu przeciążenia instytucji wymiaru sprawiedliwości. Podkreślono, że nie oznacza to zastępowania sprawnego, uczciwego i łatwo dostępnego postępowania sądowego, a jedynie uzupełnienie systemu wymiaru sprawiedliwości o dodatkowy, elastyczny instrument. Mediacja powinna być stosowana w szczególności w tych sprawach, w których przyczyni się do zmniejszenia kosztów, uproszczenia postępowania lub usprawnienia komunikacji i wzajemnych kontaktów pomiędzy stronami²⁸. Dotyczy to przede wszystkim spraw, w których ważne jest odbudowanie dobrych, długotrwałych relacji (np. sprawy sąsiedzkie, gospodarcze, konsumenckie i ze stosunków pracy oraz sprawy transgraniczne). Omawiany dokument zawiera wiele wskazówek co do kierunków działań, jakie powinny być podejmowane przez państwa członkowskie w celu promowania metod ADR. Sugeruje się m.in. tworzenie sieci lokalnych centrów,

²⁵ Rekomendacja Nr R (2001)9 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie alternatywnych w stosunku do drogi sądowej metod rozwiązywania sporów pomiędzy organami administracji a podmiotami prywatnymi z 5 września 2001 r., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2b59 [dostęp: 13.08.2025].

²⁶ Założenia i postulaty zawarte w omawianej rekomendacji omówiono w: E. Gmurzyńska, *op.cit.*, s. 264–266; B. Chłodziński, *Między sądem a dialogiem: alternatywne rozwiązywanie sporów administracyjnych w świetle standardów Rady Europy*, „Forum Prawnicze” 2025, t. 85, nr 1, s. 63–78.

²⁷ Rekomendacja Rec (2002)10 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie mediacji w sprawach cywilnych z 18 września 2002 r., <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/miedzynarodowe-i-polskie-standardy-dotyczace-mediacji> [dostęp: 13.08.2025].

²⁸ Omówienie rekomendacji streszczono w: E. Gmurzyńska, *op.cit.*, s. 266–270; A. Kalisz, A. Zienkiewicz, *op.cit.*, s. 113–114; W. Broński, *Europejskie regulacje dotyczące mediacji w sprawach cywilnych i gospodarczych*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2011, t. 21, nr 1, s. 48–51.

w których obywatele będą mogli uzyskać informację i bezstronną poradę (osobiście, telefonicznie lub korespondencyjnie) na temat możliwości skorzystania z mediacji. Rada zachęca też do wprowadzania programów pilotażowych mediacji, a także do tworzenia zachęt finansowych (częściowe lub całkowite zwolnienie stron z kosztów mediacji). Omawiany dokument „stanowi wyraźny postęp w rozumieniu istoty i charakteru tej procedury, a także odzwierciedla ogólne tendencje zmierzające do bardziej powszechnego stosowania mediacji”²⁹.

Zachętą dla państw członkowskich do rozwijania mediacji karnej była rekomendacja wydana przez RE w 2006 roku, podkreślająca, że stosowanie metod ADR powinno być traktowane jako jedna z istotnych form pomocy ofiarom przestępstw³⁰. W tym kontekście mediacja, prowadzona za zgodą pokrzywdzonego, może służyć zabezpieczeniu jego interesów i zaspokojeniu jego potrzeb. W skali całego społeczeństwa upowszechnianie mediacji może być odpowiedzią na wzrost zjawiska wiktymizacji i wtórnej wiktymizacji.

Dostrzegając, że grupą społeczną wymagającą szczególnej ochrony są osoby nieletnie, RE w 2010 roku wydała dokument zawierający wytyczne w zakresie budowania wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom³¹, oparte na założeniu, że metody ADR powinny być łatwo dostępne i powszechnie stosowane w tych przypadkach, w których jest to zasadne z punktu widzenia najlepszego interesu dziecka biorącego udział w danym postępowaniu. Czasami bowiem, biorąc pod uwagę różne okoliczności sprawy, mediacja może okazać się bardziej odpowiednim trybem niż postępowanie sądowe³². W wielu przypadkach, szczególnie w sprawach rodzinnych, wydanie wyroku wcale bowiem nie oznacza rozwiązania konfliktu interpersonalnego, w związku z czym w tego typu sprawach w każdym państwie powinny istnieć mechanizmy pozwalające na uniknięcie rozwiązania opartego na przymusie, np. w zakresie kontaktów rodzica z dzieckiem³³.

Pięć lat później RE uzupełniła swój dorobek przez kolejny dokument mający na celu zapewnienie lepszej ochrony sytuacji nieletnich, który tym razem przybrał formę rekomendacji w sprawie zapobiegania i rozwiązywania sporów dotyczących miejsca pobytu dzieci³⁴. Rada wyraźnie wskazała, że wśród mechanizmów

²⁹ E. Gmurzyńska, *op.cit.*, s. 270.

³⁰ Rekomendacja Rec (2006)8 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie pomocy ofiarom przestępstw z 14 czerwca 2006 r., <https://search.coe.int/cm?i=09000016805afa5c> [dostęp: 13.08.2025].

³¹ Wytyczne Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom z 17 listopada 2010 r. wraz z Memorandum Wyjaśniającym, <https://www.coe.int/en/web/cdcj/recommendations-resolutions-guidelines> [dostęp: 13.08.2025].

³² *Ibidem*, s. 25, 46, 59, 70–71.

³³ *Ibidem*, s. 91.

³⁴ Rekomendacja Rec (2015)5 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie zapobiegania i rozwiązywania sporów dotyczących miejsca pobytu dzieci z 11 lutego 2015 r., <https://search.coe.int/cm?i=09000016805c44a6> [dostęp: 13.08.2025].

służących rozwiązywaniu tego typu nieporozumień istotne miejsce powinna odgrywać mediacja jako metoda zapewniająca skuteczną komunikację, wzajemne zrozumienie potrzeb i pozwalająca na pokojowe uzgodnienie zasad podejmowania decyzji przez rodziców lub opiekunów.

W wydanej przez RE w 2018 roku szczegółowej rekomendacji dotyczącej sprawiedliwości naprawczej w sprawach karnych ponownie zwrócono uwagę na fakt, że różnego rodzaju metody ADR mogą być dobrym uzupełnieniem systemu wymiaru sprawiedliwości, w szczególności w tych sprawach, w których możliwe jest zawarcie dobrowolnego porozumienia między sprawcą czynu zabronionego a ofiarą lub jej otoczeniem społecznym³⁵. Rozwiązania konsensualne pozwalają wziąć pod uwagę potrzeby i interesy wszystkich stron w sposób zrównoważony i sprawiedliwy, na podstawie współpracy nakierowanej na naprawienie krzywdy wyrządzonej przez przestępstwo i przywrócenie zakłóconego porządku. Mogą służyć także ograniczaniu nadmiernej kryminalizacji i nadużywaniu represji karnej, zwłaszcza wobec wrażliwych i społecznie wykluczonych, a także przyczyniają się do zapobiegania popełnianiu czynów zabronionych w przyszłości.

Najnowszym dokumentem RE, który ma istotne znaczenie z punktu widzenia niniejszych rozważań jest pochodząca z 2025 roku rekomendacja w sprawie ochrony praw i najlepszych interesów dziecka w postępowaniu w sprawie separacji rodziców³⁶. Zwrócono w niej uwagę m.in. na konieczność wprowadzania skutecznych mechanizmów opanowywania gwałtownych konfliktów między rodzicami, które mogą nieść ze sobą negatywne skutki dla sytuacji ich wspólnych dzieci. Wśród adekwatnych środków interwencji RE wskazuje m.in. na mediację, która może być stosowana zarówno przed, jak i w trakcie procedur sądowych. Dbanie o interes dziecka jest w tym kontekście jednym z obowiązków mediatora.

Tytułem uzupełnienia powyższego przeglądu dokumentów RE warto dodać, że od 2002 roku w ramach struktur Rady funkcjonuje Europejska Komisja na Rzecz Skutecznego Wymiaru Sprawiedliwości (*The European Commission for the Efficiency of Justice – CEPEJ*), której zadaniem jest uzupełnianie ogólnych postanowień zawartych w poszczególnych rekomendacjach szczegółowymi praktycznymi wskazówkami w zakresie ich implementacji. Komisja jest jednocześnie platformą wymiany doświadczeń między krajami członkowskimi w zakresie podnoszenia sprawności wymiaru sprawiedliwości, a w jej ramach powołano m.in.

³⁵ Rekomendacja Rec (2018)8 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich dotycząca sprawiedliwości naprawczej w sprawach karnych z 3 października 2018 r., <https://search.coe.int/cm/?i=09000016808e35f3> [dostęp: 13.08.2025].

³⁶ Rekomendacja Rec (2025)4 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie ochrony praw i najlepszych interesów dziecka w postępowaniu w sprawie separacji rodziców z 28 maja 2025 r., <https://search.coe.int/cm/eng/?i=0900001680b60132> [dostęp: 13.08.2025].

Grupę Roboczą do Spraw Mediacji (*Working Group on Mediation*)³⁷. W 2007 roku Komisja opublikowała „Wytyczne dla lepszej implementacji obecnych zaleceń dotyczących mediacji w sprawach rodzinnych i cywilnych”³⁸, w którym to dokumencie ponownie zachęca się kraje członkowskie do wspierania rozwoju metod ADR, w czym istotną rolę odgrywa zarówno wysoki poziom usług mediacyjnych, jak i odpowiednia postawa sędziów, prokuratorów i pełnomocników procesowych. Społeczna promocja mediacji powinna być zintensyfikowana m.in. za pomocą przekazów medialnych, ulotek, stron internetowych, punktów informacyjnych, wydarzeń promocyjnych, seminariów, konferencji i dni otwartych. Szczególny nacisk należy położyć na edukację młodzieży.

W tabeli 1 zawarto podsumowanie tej części rozważań, syntetyzujące główne wątki omówionych dokumentów RE.

Tabela 1. Strategie promowania mediacji w różnych środowiskach społecznych

Grupa odbiorców	Czynniki sytuacyjne	Korzyści związane ze stosowaniem mediacji
Rząd, administracja publiczna, samorząd	<ul style="list-style-type: none"> – konieczność usprawniania i uelastyczniania procedur administracyjnych – negatywne skutki przeciążenia organów administracji rosnącą liczbą postępowań – rosnące koszty społeczne i ekonomiczne konfliktów i napięć społecznych – ograniczenia trybów adjudykacyjnych w rozwiązywaniu sporów na linii władza publiczna – obywatele 	<ul style="list-style-type: none"> – możliwość załatwiania spraw z obywatelami w drodze dialogu, a nie nakazów i zakazów, przy zachowaniu kontroli nad ostatecznym wynikiem negocjacji – skuteczne łagodzenie istniejących napięć społecznych i zapobieganie powstawaniu nowych – upodmiotowienie obywateli i zwiększenie ich zaufania do organów administracji – lepsze dopasowanie działań administracji do rzeczywistych warunkowań i potrzeb obywateli oraz środowisk lokalnych
Wymiar sprawiedliwości (sędziowie i osoby zarządzające sądami)	<ul style="list-style-type: none"> – konieczność odciążenia sędziów i usprawniania postępowań (utrudnione dochodzenie roszczeń osłabia realizację praw obywateli i spowalnia rozwój gospodarczy) – konieczność uzupełnienia trybu adjudykacyjnego o tryby alternatywne – konieczność zapewnienia szerokiego dostępu obywateli do różnych form pomocy prawnej i obniżania kosztów prawnych 	<ul style="list-style-type: none"> – odciążenie przez zmniejszenie liczby spraw koniecznych do rozpatrzenia, uelastycznienie procedur przez wprowadzanie elementów konsensualnych – poprawa społecznego wizerunku instytucji, satysfakcja stron z korzystnego zakończenia sprawy zgodnie z ich wolą – utrzymanie prawa do kontroli treści porozumienia

³⁷ Omówienie najważniejszych dokumentów Komisji dotyczących promocji mediacji zawarto w: M. Pękala, *Narzędzia rozwoju mediacji cywilnej w świetle dokumentów Europejskiej Komisji na Rzecz Skutecznego Wymiaru Sprawiedliwości*, „Forum Prawnicze” 2023, t. 76, nr 2, s. 52–64.

³⁸ Wytyczne Europejskiej Komisji na Rzecz Skutecznego Wymiaru Sprawiedliwości CEPEJ(2007)14 dla lepszej implementacji obecnych zaleceń dotyczących mediacji w sprawach rodzinnych i cywilnych z 7 grudnia 2007 r., <https://rm.coe.int/16807475b6> [dostęp: 13.08.2025].

Grupa odbiorców	Czynniki sytuacyjne	Korzyści związane ze stosowaniem mediacji
	<ul style="list-style-type: none"> – konieczność edukowania obywateli w zakresie sądowych i pozasądowych sposobów realizacji praw – konieczność zachęcania pełnomocników do korzystania z mediacji – związek między poszczególnymi etapami postępowania sądowego a eskalacją konfliktu między stronami 	
Prokuratura, policja i inne organy ścigania oraz sądy karne	<ul style="list-style-type: none"> – konieczność zapobiegania powrotowi do przestępstwa (skuteczne rozwiązanie konfliktu) – ograniczenia metod represyjnych i zalety metod konstruktywnych – konieczność uzupełnienia systemu sprawiedliwości karnej o metody konsensualne – konieczność wypracowywania odpowiednich metod angażowania organizacji pozarządowych i społeczności lokalnych do postępowań karnych 	<ul style="list-style-type: none"> – zwiększenie skuteczności procesów reintegracji i rehabilitacji sprawców – upodmiotowienie ofiar i realizacji ich praw – odciążenie organów, sprawne załatwianie spraw drobnych, w których strony zgadzają się co do stanu faktycznego – utrzymanie kontroli nad postępowaniem, utrzymanie prawa do skierowania sprawy do mediacji, monitorowania jej jakości i kontroli jej wyniku
Sprawcy i ofiary przestępstw	<ul style="list-style-type: none"> – korzyści powiązane z osobistym udziałem ofiary i sprawcy w postępowaniu karnym (zwiększenie poczucia odpowiedzialności jednostki) 	<ul style="list-style-type: none"> – ofiara ma możliwość wyrażenia swojej opinii – sprawca ma możliwość przeproszenia i naprawienia wyrządzonej krzywdy – strony zachowują wszelkie prawa i mają wpływ na sposób zakończenia sprawy
Pracownicy i pracodawcy, przedsiębiorcy i konsumenty, środowiska lokalne i inne podmioty stosunków prawnych	<ul style="list-style-type: none"> – konieczność ułatwiania dostępu do wymiaru sprawiedliwości – poszukiwanie najlepszych metod zarządzania sporami prawnymi – zalety unikania wchodzenia na drogę sądową, gdy nie jest to niezbędne 	<ul style="list-style-type: none"> – obniżenie kosztów dochodzenia roszczeń – skuteczniejsze dochodzenie roszczeń, elastyczność w wypracowywaniu rozwiązań – odbudowanie dobrych stosunków i podtrzymanie długotrwałych relacji
Rodziny	<ul style="list-style-type: none"> – rosnąca liczba konfliktów i ich negatywne skutki dla stron i ich otoczenia (przede wszystkim dla dzieci) – problemy związane z opieką i kontaktami z dzieckiem w następstwie separacji i rozwodu – duże natężenie emocjonalne konfliktów – rosnąca liczba rodzin dwunarodowych, trudności w rozwiązywaniu konfliktów transgranicznych 	<ul style="list-style-type: none"> – poprawa komunikacji osób pozostających w trwałych stosunkach, obniżenie poziomu eskalacji – skrócenie czasu rozwiązania problemu, szczególnie w sprawach transgranicznych – podnoszenie świadomości prawnej obywateli – budowanie poczucia podmiotowości, sprawczości, odpowiedzialności za własne sprawy – skuteczność w dotrzymywaniu zobowiązań dobrowolnie uzgodnionych przez strony (przy małej skuteczności rozwiązań narzuconych arbitralną decyzją organu państwa)

Grupa odbiorców	Czynniki sytuacyjne	Korzyści związane ze stosowaniem mediacji
Dzieci i młodzież	<ul style="list-style-type: none"> – konieczność wzmocnienia ochrony interesów i dobra dzieci – konieczność odpowiedniego reagowania na czyny zabronione popełniane przez nieletnich (funkcja wychowawcza sprawiedliwości naprawczej) 	<ul style="list-style-type: none"> – zdobywanie wiedzy – rozwój kompetencji obywatelskich i psycho-społecznych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wybranych rekomendacji Rady Europy.

WNIOSKI I ZAKOŃCZENIE

Jak wskazano powyżej, RE (obok innych instytucji międzynarodowych, takich jak ONZ, OECD czy UE) w ciągu ostatnich dekad w sposób intensywny działała na rzecz rozwoju metod ADR w różnych gałęziach prawa, co wynika z założenia, że rolą instytucji państwowych jest zarządzać ich rozwiązywaniem w sposób zapewniający bezpieczeństwo publiczne, przy zachowaniu zasad sprawiedliwości oraz mając na uwadze minimalizowanie kosztów społecznych³⁹. Jednym ze sposobów zwiększania skuteczności w tym zakresie jest rozszerzanie wachlarza trybów rozwiązywania sporów: „Mechanizm oddziaływania na spory nie może być budowany wyłącznie na instytucjach opartych na przymusie państwowym. Powinien on zostać, przynajmniej częściowo, uspołeczniony. Podmioty domagające się realizacji określonych roszczeń powinny zaś mieć możliwość wyboru form oraz instytucji, poprzez które ich konfliktowe roszczenia będą uznawane oraz realizowane”⁴⁰. W wielu krajach, w tym w Polsce, mamy do czynienia z implementacyjnym modelem rozwoju metod ADR, czyli z sytuacją, w której głównym impulsem do ich rozwoju jest aktywność instytucji międzynarodowych⁴¹. Zachęcanie poszczególnych grup adresatów do korzystania z mediacji jako swoistego *novum*, wymaga przede wszystkim przedstawienia im adekwatnego uzasadnienia, wskazania konkretnych wartości i korzyści, jakie uzyskają, rezygnując z drogi sądowej. Jak wynika to z przedstawionej analizy, liczba zalet metod ADR opisywanych w dokumentach RE jest duża. Argumenty zawarte w omówionych rekomendacjach, rezolucjach i wytycznych mają sporą siłę przekonywania nie tylko ze względu na autorytet instytucjonalny, ale także dlatego, że zostały sformułowane na podstawie opinii szerokiego kręgu ekspertów i praktyki wielu krajów. Przedstawione w tabeli 1 zestawienie pozwala dostrzec, że umiejętnie wpisane

³⁹ A. Jakubiak-Mirończuk, *Uwarunkowania prawne...*, s. 56.

⁴⁰ A. Korybski, *Ruch tzw. alternatywnego rozwiązywania sporów i jego znaczenie dla amerykańskiej jurysprudenji*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio G” 1991, t. 38, nr 11, s. 153.

⁴¹ Szersze omówienie rozwoju idei ADR w Europie i w Polsce zawarto chociażby w: A. Jakubiak-Mirończuk, *Negocjacje dla prawników. Prawo cywilne*, Warszawa 2010, s. 70–75.

w funkcjonowanie instytucji publicznych i świadczone na wysokim poziomie usługi mediacyjne są odpowiedzią na wiele konkretnych, bieżących potrzeb oraz na wiele wyzwań długoterminowych współczesnych systemów prawnych. Są to oczywiście korzyści potencjalne, bo ich rzeczywiste osiągnięcie zależy od społeczno-kulturowej charakterystyki danego kraju oraz od sposobu wprowadzania mediacji. W tym sensie niniejsze rozważania pozwalają w nowym świetle spojrzeć na przywołany we wstępie „paradoks mediacji”. Dodajmy jednak, że wskazywane przez RE problemy instytucji publicznych nie są zjawiskami nowymi, a wręcz przeciwnie. Wiele słabości systemów wymiaru sprawiedliwości interesująca nas instytucja dostrzegала już w latach 80. XX wieku. Nie zmienia to faktu, że dorobek RE może posłużyć zarówno jako podstawa dla zestawu rekomendacji implementacyjnych adresowanych do sądów, prokuratur, jednostek administracji publicznej, organizacji społecznych czy do środowiska edukacyjnego, jak i jako punkt wyjścia przy projektowaniu konkretnych narzędzi wdrożeniowych.

W świetle dokumentów RE społeczna wartość mediacji jest bardzo duża i trudno ją przecenić. Najważniejszymi wymiarami tej wartości są: poprawa relacji społecznych przez ograniczenie eskalacji konfliktów oraz wzrost zaufania obywateli do instytucji publicznych. Skoro „za promowaniem mediacji jako korzystnego sposobu rozwiązywania sporów w różnych sferach życia społecznego stoją zarówno argumenty aksjologiczne (idea rezygnacji z walki i agresji w życiu prywatnym i publicznym, społeczeństwo obywatelskie, demokracja), jak i argumenty praktyczne (skuteczność, sprawność, oszczędność kosztów materialnych i niematerialnych, odciążenie instytucji państwowych)”⁴², to wciąż aktualne pozostaje pytanie: „Dlaczego potencjał tej metody nie jest w Polsce wykorzystywany w optymalnym zakresie?”⁴³. W jednej z polskich publikacji naukowych pochodzących z 2009 roku można było przeczytać, że „teoria mediacji kwitnie, praktyka podąża za nią powoli”⁴⁴ – a sformułowanie to jest jak najbardziej aktualne również w 2025 roku.

⁴² K. Wojtanowicz, M. Pękala, *Wstęp*, [w:] *Oblicza mediacji. Wybrane zagadnienia*, red. K. Wojtanowicz, M. Pękala, Kraków 2021, s. 7. Zob. także: J. Łukasiewicz, *Aksjologiczne i prakseologiczne przesłanki kształtowania polubownego rozstrzygania sporów i mediacji*, [w:] *Sądy polubowne i mediacja*, red. J. Olszewski, Warszawa 2008, s. 3–10; M. Pękala, *Narzędzia rozwoju mediacji cywilnej w świetle dokumentów...*, s. 61. W innym ujęciu argumenty za rozwijaniem alternatywnych metod rozwiązywania sporów można podzielić na te o charakterze funkcjonalnym, pragmatycznym, teoretycznym i dogmatycznym – zob. A. Jakubiak-Mirończuk, *Alternatywne a sądowe rozstrzyganie sporów sądowych*, Warszawa 2008, *passim*. Z kolei z filozoficznego punktu widzenia można rozważać różne aspekty słuszności postępowania mediacyjnego – zob. A. Korybski, M. Myślińska, *Słuszność postępowania mediacyjnego (w świetle teorii dyskursu)*, „*Studia Iuridica Lublinensia*” 2011, t. 15, s. 57–69.

⁴³ K. Wojtanowicz, M. Pękala, *Wstęp*, [w:] *Oblicza mediacji. Wybrane zagadnienia*, red. K. Wojtanowicz, M. Pękala, Kraków 2021, s. 7.

⁴⁴ M. Płatek, *Dlaczego w Kazachstanie nie rosną banany – czyli o mediacji w Polsce*, [w:] *Mediacja*, red. L. Mazowiecka, Warszawa 2009, s. 171. Zob. także: E. Gmurzyńska, *op.cit.*, s. 383–388; R. Morek, *ADR – w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2004, s. 161–168.

Jednym ze sposobów na przełamanie „paradoksu mediacji” jest powrót „do źródeł”, czyli do dokumentów międzynarodowych, które stanowiły impuls do procesów implementacji metod ADR do polskiego systemu prawnego. Być może nowe ich odczytanie pozwoli skutecznie odpowiedzieć na potrzebę „restartu” (*rebooting*)⁴⁵ ruchu na rzecz polubownego rozwiązywania sporów w Polsce.

BIBLIOGRAFIA

- Broński W., *Europejskie regulacje dotyczące mediacji w sprawach cywilnych i gospodarczych*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2011, t. 21, nr 1.
- Chłudziński B., *Między sądem a dialogiem: alternatywne rozwiązywanie sporów administracyjnych w świetle standardów Rady Europy*, „Forum Prawnicze” 2025, t. 85, nr 1.
- Gmurzyńska E., *Mediacja w sprawach cywilnych w amerykańskim systemie prawnym – zastosowanie w Europie i w Polsce*, Warszawa 2007.
- Hacia-Groticka M., Czarniecki P., *Opinie ekspertów na temat barier instytucjonalnych oraz promocji mediacji w środowiskach prawniczych*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Pleszka, J. Czapska, M. Araszkievicz, M. Pękala, Warszawa 2017.
- Jakubiak-Mirończuk A., *Alternatywne a sądowe rozstrzyganie sporów sądowych*, Warszawa 2008.
- Jakubiak-Mirończuk A., *Negocjacje dla prawników. Prawo cywilne*, Warszawa 2010.
- Jakubiak-Mirończuk A., *Uwarunkowania prawne i funkcjonalne paradoksu mediacji sądowej*, „ADR. Arbitraż i Mediacja” 2023, t. 16, nr 2.
- Kalisz A., Zienkiewicz A., *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, Warszawa 2014.
- Kaźmierczak J., Kaźmierczak M., *Mediacja rodzinna w Polsce. Praktyczny poradnik*, Warszawa 2015.
- Korybski A., *Ruch tzw. alternatywnego rozwiązywania sporów i jego znaczenie dla amerykańskiej jureksprudencki*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Sectio G” 1991, t. 38, nr 11.
- Korybski A., *Alternatywne rozwiązywanie sporów w USA. Studium teoretycznoprawne*, Lublin 1993.
- Korybski A., *Słowo wstępne*, [w:] *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*, red. A. Kalisz, A. Zienkiewicz, Warszawa 2014.
- Korybski A., Myślińska M., *Šluszność postępowania mediacyjnego (w świetle teorii dyskursu)*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2011, t. 15.
- Łukasiewicz J., *Aksjologiczne i prakseologiczne przesłanki kształtowania polubownego rozstrzygnięcia sporów i mediacji*, [w:] *Sądy polubowne i mediacja*, red. J. Olszewski, Warszawa 2008.
- Morek R., *ADR – w sprawach gospodarczych*, Warszawa 2004.
- Pękala M., *Założenia badań empirycznych zrealizowanych w ramach projektu pt. „Mediacja i inne alternatywne metody rozwiązywania sporów w polskim systemie prawnym – teoria i praktyka”*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Pleszka, J. Czapska, M. Araszkievicz, M. Pękala, Warszawa 2017.
- Pękala M., *Czynniki kształtujące społeczne postawy wobec mediacji – analiza opinii ekspertów*, [w:] *Mediacja. Teoria, normy, praktyka*, red. K. Pleszka, J. Czapska, M. Araszkievicz, M. Pękala, Warszawa 2017.

⁴⁵ “Rebooting” *The Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of Its Implementation and Proposing measures to Increase the Number of Mediation in the EU*, Directorate-General for International Policies, Policy Department Citizens’ and Constitutional Affairs, Study 2014, PE 493.042, https://www.cammediacje.pl/assets/files/opracowanie_komisji_europejskiej_2014.pdf [dostęp: 13.08.2025].

- Pękala M., *Narzędzia rozwoju mediacji cywilnej w świetle dokumentów Europejskiej Komisji na Rzecz Skutecznego Wymiaru Sprawiedliwości*, „Forum Prawnicze” 2023, t. 76, nr 2.
- Plątek M., *Dlaczego w Kazachstanie nie rosną banany – czyli o mediacji w Polsce*, [w:] *Mediacja*, red. L. Mazowiecka, Warszawa 2009.
- “Rebooting” *The Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of Its Implementation and Proposing measures to Increase the Number of Mediation in the EU*, Directorate-General for International Policies, Policy Department Citizens’ and Constitutional Affairs, Study 2014, PE 493.042, https://www.cammediacje.pl/assets/files/opracowanie_komisji_europejskiej_2014.pdf [dostęp: 13.08.2025].
- Rekomendacja Nr R (98) 1 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich na temat mediacji rodzinnej oraz Memorandum Wyjaśniające z 21 stycznia 1998 r., <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/miedzynarodowe-i-polskie-standardy-dotyczace-mediacji> [dostęp: 13.08.2025].
- Rekomendacja Nr R (99) 19 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich o mediacji w sprawach karnych z 15 września 1999 r., <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/miedzynarodowe-i-polskie-standardy-dotyczace-mediacji> [dostęp: 13.08.2025].
- Rekomendacja Nr R (2001)9 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie alternatywnych w stosunku do drogi sądowej metod rozwiązywania sporów pomiędzy organami administracji a podmiotami prywatnymi z 5 września 2001 r., https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2b59 [dostęp: 13.08.2025].
- Rekomendacja Rec (2002)10 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie mediacji w sprawach cywilnych z 18 września 2002 r., <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/miedzynarodowe-i-polskie-standardy-dotyczace-mediacji> [dostęp: 13.08.2025].
- Rekomendacja Rec (2006)8 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie pomocy ofiarom przestępstw z 14 czerwca 2006 r., <https://search.coe.int/cm/?i=09000016805afa5c> [dostęp: 13.08.2025].
- Rekomendacja Rec (2015)5 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie zapobiegania i rozwiązywania sporów dotyczących miejsca pobytu dzieci z 11 lutego 2015 r., <https://search.coe.int/cm/?i=09000016805c44a6> [dostęp: 13.08.2025].
- Rekomendacja Rec (2018)8 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich dotycząca sprawiedliwości naprawczej w sprawach karnych z 3 października 2018 r., <https://search.coe.int/cm/?i=09000016808e35f3> [dostęp: 13.08.2025].
- Rekomendacja Rec (2025)4 Komitetu Ministrów Rady Europy dla państw członkowskich w sprawie ochrony praw i najlepszych interesów dziecka w postępowaniu w sprawie separacji rodziców z 28 maja 2025 r., <https://search.coe.int/cm/eng/?i=0900001680b60132> [dostęp: 13.08.2025].
- Rezolucja Nr 1 „Wymierzanie sprawiedliwości w XXI wieku” Konferencji Ministrów Sprawiedliwości Rady Europy, Londyn, 8–9 czerwca 2000 r., <https://www.coe.int/en/web/human-rights-rule-of-law/mju23-2000-london> [dostęp: 13.08.2025].
- Wojtanowicz K., Pękala M., *Wstęp*, [w:] *Oblicza mediacji. Wybrane zagadnienia*, red. K. Wojtanowicz, M. Pękala, Kraków 2021.
- Wytoczne Komitetu Ministrów Rady Europy w sprawie wymiaru sprawiedliwości przyjaznego dzieciom z 17 listopada 2010 r. wraz z Memorandum Wyjaśniającym, <https://www.coe.int/en/web/cdcj/recommendations-resolutions-guidelines> [dostęp: 13.08.2025].
- Wytoczne Europejskiej Komisji na Rzecz Skutecznego Wymiaru Sprawiedliwości CEPEJ(2007)14 dla lepszej implementacji obecnych zaleceń dotyczących mediacji w sprawach rodzinnych i cywilnych z 7 grudnia 2007 r., <https://rm.coe.int/16807475b6> [dostęp: 13.08.2025].
- Zienkiewicz A., *Główne obawy stron co do rozwiązywania sporów poprzez mediację*, [w:] *Mediacje w prawie*, red. J. Czapska, M. Szelań-Dylewski, Kraków 2014.

ABSTRACT

The “paradox of mediation” noticed in Polish legal theory is the phenomenon of a significant discrepancy between the considerable potential scope of application of ADR methods and their little real significance for the practice of dispute resolution. This type of situation is related to the implementation model of mediation development in the Polish legal system. In search of answers to the best ways to break the impasse, this article presents an analysis of selected recommendations, resolutions and guidelines of the Council of Europe on the axiological and practical advantages in favor of supporting the development of mediation in national legal systems. ADR methods are, first of all, an opportunity to solve many problems in the functioning of administrative and judicial institutions (overloaded with a large number of proceedings, negative public image, lack of trust, limitations of the adjudication mode). In turn, for the parties to disputes, mediation is an opportunity to reduce the time and tangible and intangible costs of pursuing claims and protecting their rights. The analysis presented here can serve primarily as a basis for building effective argumentative strategies aimed at particular communities in order to encourage them to use amicable methods.

Keywords: mediation; movement for ADR methods; Council of Europe; judiciary; legal awareness; promotion of mediation